

ANNA GOLONKA

**OCHRONA OBROTU GOSPODARCZEGO PRZED PRZESTĘPSTWEM PRANIA
PIENIĘDZY W ŚWIETLE PRZEPROWADZONYCH ZMIAN - ROZWAŻANIA NA
GRUNCIE ZBIEGU ART. 35 USTAWY O PRZECIWDZIAŁANIU PRANIU
PIENIĘDZY I ART. 299 K.K.**

Streszczenie

W niniejszym artykule została podjęta problematyka dotycząca zmian wprowadzonych do art. 35 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu nowelizacją tej ustawy z dnia 25 czerwca 2009 r. Za sprawą tej noweli powołany przepis został uzupełniony o czyny, których penalizacją do czasu wejścia w życie rzeczony nowelizacji zajmował się k.k. Z dniem 22 października 2009 r. utraciły jednak moc obowiązującą § 3 i 4 art. 299 k.k. Powyższa zmiana, obejmująca kwestie związane z odpowiedzialnością osób działających w imieniu i na rzecz Instytucji Obowiązanej za niedopełnienie obowiązków przewidzianych w ustawie o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, poddana analizie przeprowadzonej przez pryzmat jej deklarowanych i rzeczywistych motywów, może nasuwać wątpliwości odnoszące się do bieżącego stanu prawnego. Są one tym bardziej aktualne, jeżeli zważyć na możliwą odpowiedzialność takich osób za przestępstwo indywidualne prania pieniędzy na podstawie § 2 art. 299 k.k., który to przepis, chociaż w zmienionym brzmieniu, zachował moc obowiązującą.

I. Pranie pieniędzy – istota proceduru. Zagadnienia wstępne.

Przestępstwo prania pieniędzy, jak najczęściej zwykło się określać czynności zmierzające do wprowadzenia do obrotu gospodarczego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych, bądź nieujawnionych źródeł, zaliczane jest do tej kategorii przestępstw, które

nadal bywają stosunkowo rzadko podejmowane w praktyce. Ostatnimi laty dostrzegalne są wprawdzie pozytywne zmiany w tym względzie, co dotyczy zarówno kwestii wszczynania postępowań przygotowawczych, czy ich zakończenia skierowaniem do sądu aktu oskarżenia obejmującego zarzut popełnienia czynu zabronionego określonego w art. 299 k.k. (pranie pieniędzy)¹, jak i – już na etapie postępowania sądowego, wydania wyroku skazującego w oparciu o zebrany w sprawie i wyczerpujący materiał dowodowy². Najlepiej dowodzą tego statystyki, corocznie udostępniane przez organ właściwy w sprawach przeciwdziałania „praniu pieniędzy”, jakim w naszym kraju jest Generalny Inspektor Informacji Finansowej (w skrócie określane mianem Generalnego Inspektora lub GIIF)³. Wynika z nich jednak, że w przedmiocie odwoływania się do 299 k.k. penalizującego pranie pieniędzy przez organy prowadzące postępowanie, zwłaszcza postępowanie przygotowawcze, zachowana jest nadal daleko posunięta „ostrożność”. Powodem tego jest: z jednej strony, złożona z natury rzeczy struktura wspomnianego przestępstwa, z drugiej zaś, poniekąd „wtórny” – w stosunku do innych czynów, charakter procedury „prania”. Te ostatnie, zwane czynami pierwotnymi lub inaczej źródłowymi, tworzą bowiem pewną konstrukcję związaną z etapami przez które przechodzi przysłowiowa gotówka przed jej całkowitym „wypraniem”. Sprowadzają się one do trzech faz prania pieniędzy. Zgodnie z konwencją zaproponowaną przez Grupę Specjalną do spraw Prania Pieniędzy, jak określa się *the Financial Action Task Force* (FATF)⁴, na ogół przyjmuje się, że proceder prania pieniędzy przebiega w trzech zasadniczych fazach, zwanych: lokowaniem (ang. *placement*), maskowaniem lub nawarstwianiem (ang. *layering*) oraz legitymizacją (ang. *integration*)⁵. W piśmiennictwie można spotkać się również z

¹ Według informacji podanych przez Generalnego Inspektora Informacji Finansowej w oparciu o zawiadomienia zarejestrowane w systemie informatycznym Departamentu Informacji Finansowej za rok 2011 r. do sądów skierowano w sumie 71 aktów oskarżenia przeciwko 290 osobom (w roku 2010 było to odpowiednio: 74 akty oskarżenia przeciwko 308 osobom), obejmujących zarzut popełnienia czynu określonego w art. 299 k.k. Por. *Sprawozdanie Generalnego Inspektora Informacji Finansowej o realizacji ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*, Warszawa, marzec 2012, s.16. Publikacja dostępna na stronie: www.mf.gov.pl

² Według danych za rok 2011 podanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości w 2011 r. wszczęto łącznie 179 postępowań sądowych za przestępstwa z art. 299 k.k. wobec 622 osób, z czego skazano (nieprawomocnie) 88 osoby. Ponadto orzeczono zajęcie wartości majątkowych w wysokości 75 tys. złotych, jak również orzeczono przepadek mienia o łącznej wartości 133,32 mln zł. Por. *Sprawozdanie Generalnego Inspektora Informacji Finansowej o realizacji ustawy z dnia 16 listopada 2000 r.*, *op. cit.*, s.15–16.

³ Por. art. 4a) ust. 1 i 4 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. – o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (tekst jednolity ustawy: Dz. U. z 2010 r., Nr 46, poz. 276, ze zm.)

⁴ Więcej informacji o organizacji i typologiach związanych z procederem prania pieniędzy (*money laundering*) na stronie: www.fatf-gafi.org/pages/faq/moneylaundering

⁵ Istotą lokowania jest fizyczne rozdysponowanie gotówki uzyskanej z nielegalnej działalności, w tym wprowadzenie do systemu finansowo-bankowego lub zamiana gotówki na instrumenty finansowe czy inne dobra materialne, maskowania - oddzielenie nielegalnych zysków od ich źródła poprzez podejmowanie licznych operacji finansowych, które mają „zatrzeć ślady” w postaci powiązania z czynem pierwotnym, natomiast integracji (legitymizacji) - znalezienie odpowiednich pozorów i usprawiedliwienia, na pojawienie się znacznych

propozycją wyróżnienia dodatkowej fazy przygotowawczej, której bezpośrednim celem miałyby być: „(...) przeniesienie >>brudnych<< pieniędzy z terenu prowadzenia działalności przestępczej lub miejsca ich przechowywania w miejsce, w którym nastąpią dalsze fazy prania”⁶. Dodatkowe wyszczególnienie tego etapu wydaje się jednak zbędne, a to z uwagi na działania podejmowane w kolejnych fazach prania pieniędzy, w tym zwłaszcza w stadium lokowania „brudnych” zysków, którego istota sprowadza się właśnie – między innymi, do fizycznego przeniesienia pieniędzy do innego miejsca czy zakupu towarów i dóbr luksusowych. Wspomniane etapy, prowadzące do „wyprania pieniędzy”, tworzą całość przestępstwa określonego w art. 299 k.k.

II. Rola Instytucji Obowiązanych w przeciwdziałaniu procederowi prania pieniędzy.

Tematyka dotycząca przestępstwa prania pieniędzy jest objęta nie tylko regulacją kodeksową. W przeważającej większości materię związaną z prewencją przed tym zjawiskiem normuje ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu⁷. W art. 8 nakłada ona na pewne kategorie podmiotów, określanych przez tę ustawę mianem Instytucji Obowiązanych⁸, oznaczone obowiązki. Sprowadzają się one przede wszystkim do wymogu identyfikacji klientów przeprowadzających transakcję⁹, rejestracji transakcji, których wartość przekracza równowartość 15 000 euro niezależnie od tego, czy kwota ta jest wynikiem przeprowadzenia jednej operacji finansowej, czy też dwóch lub więcej ich liczby, jednakże przeprowadzonych w takich okolicznościach, które wskazują, że są one ze sobą powiązane i zostały podzielone na operacje o mniejszej wartości z zamiarem uniknięcia obowiązku rejestracji (stąd bywa ona

zasobów i lokaty kapitałów - por. np. K. Wąsowski, W. Wąsowski, *Pranie brudnych pieniędzy. Poradnik dla bankowców*, Biblioteka Menedżera i Bankowca, Warszawa 2001, s. 12–13; W. Jasiński, *Pranie brudnych pieniędzy*, Poltex, Warszawa 1998, s. 79; J. W. Wójcik, *Pranie pieniędzy. Kryminologiczna i kryminalistyczna ocena transakcji podejrzanych*, wydaw. Twigger, Warszawa 2002, s. 94–95; A. Golonka, *Prawnokarne zagadnienia wprowadzania do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł*, wydaw. UR, Rzeszów 2008, s. 28–43.

⁶ Por. P. Guberow, *Techniki prania brudnych pieniędzy (w:) Pranie brudnych pieniędzy*, red. J. Grzywacz, wyd. SGH, Warszawa 2005, s. 25.

⁷ Tekst jednolity ustawy: Dz. U. z 2010 r., Nr 46, poz. 276, ze zm.

⁸ Stosownie do art. 2 pkt. 1 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, Instytucjami Obowiązanymi są m. in: banki, firmy inwestycyjne, podmioty prowadzące działalność w zakresie gier losowych, zakładów wzajemnych i gier na automatach oraz gier na automatach o niskich wygranych, zakłady ubezpieczeń w zakresie ubezpieczeń na życie, notariusze adwokaci, radcowie prawni, przedsiębiorcy prowadzący domy aukcyjne i antykwariaty, fundacje.

⁹ W rozumieniu art. 2 pkt. 2 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, transakcją są dokonywane we własnym, jak i w cudzym imieniu, na własny, jak i na cudzy rachunek: wpłaty i wypłaty w formie gotówkowej lub bezgotówkowej, kupno i sprzedaż wartości dewizowych, przeniesienie własności lub posiadania wartości majątkowych, w tym oddanie ich w komis lub pod zastaw oraz ich przeniesienie pomiędzy rachunkami należącymi do tego samego klienta, a także zamiana wierzytelności na akcje lub udziały.

określana mianem transakcji powiązanej¹⁰). W takim wypadku mnożenie liczby transakcji traktowane jest jako ewidentna chęć obejścia wartości progowej obligującej do zarejestrowania transakcji, czyli nieprzekroczenia równowartości 15 000 euro¹¹. Obowiązkowi rejestracyjnemu podlegają również, bez względu na ich wartość, transakcje, których okoliczności przeprowadzenia uzasadniają podejrzenie, że mogą one mieć związek z praniem pieniędzy lub finansowaniem terroryzmu. W doktrynie prawa karnego na ich oznaczenie funkcjonuje nazwa transakcji podejrzanych¹².

Niedopełnienie powyższych obowiązków skutkuje możliwością pociągnięcia do odpowiedzialności pracownika Instytucji Obowiązanej, który dopuścił się naruszenia przepisów ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. Poza ewentualną odpowiedzialnością dyscyplinarną, w grę może wchodzić również odpowiedzialność na podstawie przepisów karnych wspomnianej ustawy. W tym względzie jednakże mogą się pojawić pewne trudności związane z potrzebą ustalenia, w oparciu o który z reżimów prawnych pracownik Instytucji Obowiązanej może ponosić odpowiedzialność karną? Zastosowanie mogą mieć tutaj bowiem zarówno przepisy karne ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, jak i odpowiednie unormowania zawarte w art. 299 k.k., zwłaszcza § 2 tego artykułu. Wobec tego naturalnym w tym miejscu wydaje się pytanie o to, czy i w jakiej mierze zakresy przepisów obydwu regulacji będą się ze sobą krzyżowały? Nie bez znaczenia pozostają w tej mierze zasadnicze motywy zmian dokonanych w tych ustawach nowelizacji z dnia 25 czerwca 2009 r.¹³, polegających na skreśleniu § 3 i 4 art. 299 k.k. na rzecz wprowadzenia stosownych unormowań do art. 35 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Warto również rozważyć, na ile te „roszady” okazują się być zasadne?

¹⁰ J. W. Wójcik, *Rozpoznawanie transakcji podejrzanych w praniu pieniędzy* [w:] *Przestępczość gospodarcza z perspektywy Polski i Unii Europejskiej. Materiały konferencyjne. (Mikołajki, 26-28 września 2002 r.)*, red. i wstęp A. Adamski, TNOiK, Toruń 2003, s. 385.

¹¹ Warto zauważyć, iż przepisy wspólnotowe, które każdorazowo stanowiły asumpt do podjęcia działań legislacyjnych zmierzających do nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, przewidują obowiązek rejestracji transakcji, których wartość wynosi **co najmniej** 15 000 euro (por. pkt. 18 założeń oraz art. 2 dyrektywy 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, Dz. Urz. UE L 309, poz. 15 z dnia 25 listopada 2005 r.). W tym względzie polski ustawodawca nie dochował więc wymogów wynikających z unormowań unijnych.

¹² Por. np. A. Golonka, *Prawnokarne zagadnienia wprowadzania ...*, *op. cit.*, s. 200–219; J. W. Wójcik, *Rozpoznawanie transakcji podejrzanych...* [w:] *Przestępczość gospodarcza*, red. i wstęp A. Adamski, *op. cit.*, s. 383 i n.

¹³ Ustawa z dnia 25 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 166, poz. 1317.

III. Odpowiedzialność karna osoby działającej w imieniu lub na rzecz Instytucji Obowiązanej, wynikająca ze stosowania art. 35 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu

W pierwszej kolejności należy wskazać, że w świetle przepisów ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, na podstawie art. 35 tej ustawy, osoba działająca w imieniu lub na rzecz w Instytucji Obowiązanej może zostać pociągnięta do odpowiedzialności karnej za niedopełnienie, wbrew przepisom tej ustawy, pewnych obowiązków. Odnoszą się one do nie dokonania rejestracji transakcji objętych taką powinnością, nie przekazania Generalnemu Inspektorowi dokumentów dotyczących takiej transakcji lub nie przechowywania przez okres pięciu lat rejestru tych transakcji (lub dokumentów dotyczących tej transakcji). Ponadto przepis ten penalizuje niedopełnienie obowiązku dochowania środków bezpieczeństwa finansowego, w tym zwłaszcza polegających na wprowadzeniu wewnętrznej procedury przeciwdziałającej omawianemu procederowi, nie złożenie, albo złożenie nierzetelnego zawiadomienia do Generalnego Inspektora, pozwalającego na wstrzymanie transakcji lub blokadę rachunku, mimo iż zachodzą ku temu podstawy¹⁴, czy wreszcie nie wyznaczenie osoby odpowiedzialnej w danej instytucji za przekazywanie do GIIF zawiadomień dotyczących „podejrzanych transakcji”. Za czyny te, zgodnie z art. 35 ustawy, grozi kara do lat 3 pozbawienia wolności. Jednocześnie wypada podkreślić, że dwa ostatnie spośród wymienionych obowiązków, wraz z wejściem w życie w dniu 22 października 2009 r. powołanej już ustawy nowelizującej ustawę o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, utraciły status przepisów kodeksowych (§ 3 i 4 art. 299 k.k.) na rzecz ich zamieszczenia w przepisach karnych wspomnianej ustawy. Paragraf 3 art. 299 k.k. penalizował nie poinformowanie przez osobę odpowiedzialną za to w banku, instytucji finansowej lub kredytowej (przestępstwo indywidualne) niezwłocznie zarządu lub organu nadzoru finansowego w formie przewidzianej przepisami prawa o przeprowadzeniu operacji finansowej, której okoliczności przeprowadzenia wzbudzały uzasadnione podejrzenie, że chodzi o wartości majątkowe pochodzące z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego. Natomiast § 4 art. 299 k.k. określał typ czynu zabronionego polegający na nie wyznaczeniu, wbrew obowiązującym przepisom, osoby uprawnionej do przyjmowania informacji o takiej operacji finansowej lub udzielania o niej informacji osobie uprawnionej, czyli w praktyce Generalnemu Inspektorowi Informacji

¹⁴ Zgodnie z art. 2 pkt 5 i 6 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu wstrzymanie transakcji polega na czasowym ograniczeniu dysponowania i korzystania z wartości majątkowych, polegającym na uniemożliwieniu przeprowadzenia określonej transakcji przez Instytucję Obowiązaną, natomiast blokada rachunku oznacza czasowe uniemożliwienie dysponowania i korzystania ze wszystkich wartości majątkowych zgromadzonych na rachunku klienta (w tym również przez Instytucję Obowiązaną).

Finansowej. Zmusza to do postawienia pytania o motywy przeprowadzonych zmian i co za tym idzie, o zakres odpowiedzialności karnej podmiotu działającego w imieniu lub na rzecz Instytucji Obowiązanej, jaki powstał w ich konsekwencji.

Z uzasadnienia do ustawy z dnia 25 czerwca 2009 r., nowelizującej ustawę o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu wynika, że § 3 i 4 art. 299 k.k. swoim zakresem obejmowały „(...) jedynie niektóre instytucje, tj. banki, instytucje finansowe i kredytowe, na które nałożony jest obowiązek informowania o transakcjach mogących mieć związek z przestępstwem określonym w § 1 art. 299 kk.”¹⁵ Wypada zgodzić się ze stwierdzeniem, że zakres odpowiedzialności wyznaczony przez wspomniane przepisy, obejmujący – poza bankami, również instytucje finansowe i kredytowe, mógł rodzić problemy z ich precyzyjnym zdefiniowaniem. Wobec braku wyraźnego określenia, co należy rozumieć pod pojęciem „instytucji finansowej” czy „instytucji kredytowej” w Kodeksie karnym, co oczywiście w pełni zrozumiałe, niezbędnym było odwołanie się w tej mierze do przepisów innych ustaw, w tym zwłaszcza do art. 4 ust. 1 pkt. 7 i 17 ustawy 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe¹⁶. Wobec tego nie wydaje się trafnym argument o trudnościach związanych z jednoznacznym zdefiniowaniem znaczenia tych pojęć i wskazywania go, jako zasadniczego powodu uchylecia tych przepisów z Kodeksu karnego. Taka technika legislacyjna znana jest przecież naszemu ustawodawcy i stosowana przez niego, w szczególności na gruncie prawa karnego skarbowego.

W uzasadnieniu do powołanej wyżej ustawy z dnia 25 czerwca 2009 r. wskazano również na inne motywy przeprowadzonej zmiany, w tym w szczególności na fakt, że poza zakresem unormowania zawartego w § 3 i 4 art. 299 k.k. pozostawały pewne kategorie podmiotów będące Instytucjami Obowiązanymi w rozumieniu ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, a jednocześnie nie będące bankiem, instytucją finansową, ani kredytową¹⁷. Nie ulega wątpliwości, że taka sytuacja miała miejsce. Wystarczy wskazać np. na fundacje, przedsiębiorców prowadzących domy aukcyjne czy antykwariaty, albo zajmujących się działalnością factoringową, bądź działalnością w zakresie obrotu metalami lub kamieniami szlachetnymi, a nawet przedstawicieli wolnych zawodów prawniczych objętych regulacją

¹⁵ Uzasadnienie do art. 9 ustawy z dnia 25 czerwca 2009 r. - o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 166, poz. 1317.

¹⁶ Tekst jednolity: Dz. U. 2002 r., Nr 72, poz. 665, ze zm.

¹⁷ Por. uzasadnienie do art. 9 ustawy z dnia 25 czerwca 2009 r. - o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 166, poz. 1317.

ustawową. Powód ten jednak nie wydaje się w dalszym ciągu przekonujący i przemawiający za potrzebą uchylenia § 3 i 4 art. 299 k.k. Wystarczyłoby wszakże zastosować w tym względzie odesłanie do ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. i wskazać na podmioty, na które ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy nakłada obowiązki o charakterze identyfikacyjnym i rejestracyjnym (tj. na Instytucje Obowiązane), co pozwoliłoby na usunięcie tej luki w odpowiednich przepisach k.k.

W tym miejscu warto natomiast zwrócić uwagę, iż w świetle ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy odpowiedzialności karnej podlega każda osoba, która będąc do tego zobowiązana zaniechuje m.in. rejestracji transakcji lub przekazania Generalnemu Inspektorowi dokumentów dotyczących transakcji objętej obowiązkiem jej zarejestrowania. Natomiast art. 299 § 3 k.k. pozwalał na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej jedynie osoby, która będąc odpowiedzialną w banku, instytucji finansowej lub kredytowej za informowanie zarządu lub organu nadzoru finansowego o przeprowadzeniu „podejrzonej” operacji finansowej, nie czyniła tego niezwłocznie w formie przewidzianej przepisami prawa, mimo że okoliczności przeprowadzenia operacji finansowej wzbudzały uzasadnione podejrzenie, że może chodzić o „brudne pieniądze”. Tym samym powstawały dwa reżimy odpowiedzialności karnej za niedopełnienie obowiązku związanego m.in. z rejestracją „transakcji podejrzanych”. Jeden ukształtowany przez ustawę z dnia 16 listopada 2000 r. i obejmujący osoby działające w imieniu lub na rzecz w Instytucji Obowiązanych oraz drugi, który stanowiły odpowiednie przepisy Kodeksu karnego i który obejmował wyłącznie osoby, na których spoczywał obowiązek przekazywania informacji o „transakcji podejrzanej” właściwym organom. Przeprowadzona zmiana przepisów usunęła taki stan prawny. Aktualnie zatem kwestie te reguluje jedynie ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Co ciekawe jednak, dodany do art. 35 ust. 1 tej ustawy nowelą z dnia 25 czerwca 2009 r. pkt. 5 kryminalizuje niewprowadzenie przez Instytucję Obowiązaną wewnętrznej procedury, określającej tryb i formę przekazywania GIIF informacji o transakcji objętej przepisami tej ustawy. Faktem jest bowiem, że to ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. nakłada na Instytucje Obowiązane powinność wyznaczenia w nich osoby odpowiedzialnej za przekazywanie formularzy rejestracyjnych do GIIF¹⁸. Zgodnie z art. 10b) ust. 2 tej ustawy, w przypadku Instytucji Obowiązanych wykonujących działalność jednoosobowo, osobą odpowiedzialną jest osoba wykonująca tę działalność. Poza tym, stosownie do postanowień zawartych w jej art. 10a), na Instytucjach Obowiązanych ciąży powinność wprowadzenia w

¹⁸ Por. art. 10b) ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu.

formie pisemnej wewnętrznych procedur dotyczących przeciwdziałania omawianemu przestępstwu, jak również finansowaniu terroryzmu. Procedury takie winny uwzględniać w szczególności: określenie sposobu wykonania środków bezpieczeństwa finansowego, rejestracji transakcji, sposobu analizy i oceny ryzyka, przekazywania informacji o transakcjach Generalnemu Inspektorowi, procedury wstrzymania transakcji, blokady rachunku i zamrożenia wartości majątkowych, sposób przyjmowania oświadczeń czy dany klient jest osobą zajmującą eksponowane stanowisko polityczne (o ile instytucja ma obowiązek przyjmować takie oświadczenia), a także sposób przechowywania zgromadzonych informacji.

Porównując zakresy omawianych przepisów, tj. art. 35 ust. 1 pkt. 5 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu – z jednej strony, oraz art. 299 § 3 k.k. – z drugiej, mogłoby się więc nasuwać spostrzeżenie, że *de lege lata* bezkarnym pozostaje fakt nie przekazania GIIF informacji o operacji finansowej, której okoliczności przeprowadzenia wzbudzają uzasadnione podejrzenie, iż chodzi w nich o (najogólniej rzecz ujmując) pranie pieniędzy. „Lukę” tę ma jednak wypełniać regulacja zawarta w art. 35 ust. 1 pkt. 3 wspomnianej ustawy. Normuje ona niedopełnienie przez osobę działającą w imieniu lub interesie Instytucji Obowiązanej powinności zawiadomienia Generalnego Inspektora, „o transakcji, o której mowa w art. 16 ust. 1” ustawy. W tym ostatnim przepisie jest zaś mowa o transakcji (podlegającej procedurze wstrzymania albo blokady rachunku), co do której zachodzi uzasadnione podejrzenie, że może ona mieć związek z popełnieniem przestępstwa, o którym mowa w art. 165a lub art. 299 k.k.

Analizując treść uchylonego art. 299 § 3 k.k. oraz art. 35 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. należy jednak zauważyć, że w pierwszym z powołanych przepisów była mowa o operacji finansowej, której okoliczności przeprowadzenia wzbudzają uzasadnione podejrzenie, że chodzi o korzyści pochodzące z popełnienia czynu zabronionego. Wymagało to nabrania przez wskazany w nim podmiot wątpliwości co do tego, że korzyści, których dotyczyła operacja finansowa mogą pochodzić z popełnienia szeroko pojętego czynu zabronionego (bez względu na to, czy było to przestępstwo czy wykroczenie, zwłaszcza np. wykroczenie skarbowe). W obecnym stanie prawnym, w świetle art. 35 ust. 1 pkt. 3 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, osoba działająca w imieniu lub na rzecz Instytucji Obowiązanej winna nabrać uzasadnionego podejrzenia, że transakcja może mieć bezpośredni lub pośredni związek z podjęciem odpowiednich czynności sprawczych, określonych w § 1 lub 2 art. 299 k.k. (np. polegających na przyjęciu, przekazaniu, pomocy do ukrycia itp.) odnoszących się do wartości majątkowych pochodzących z korzyści związanych z

popelnieniem czynu zabronionego. Z powyższego wynika, że nie tylko nie zdekryminalizowano niepoinformowania Generalnego Inspektora o przeprowadzeniu wspomnianych transakcji, ale nawet znacznie rozszerzono zakres kryminalizacji w tym przypadku. Na marginesie należałoby zastanowić się nad zmianą dotyczącą użytego w art. 35 ust. 1 ustawy sformułowania odnoszącego się do „działania” w imieniu lub na rzecz Instytucji Obowiązanej przez podmiot przestępstwa, które z prawnokarnego punktu widzenia nie wydaje się być najtrafniejsze. Lepszym rozwiązaniem byłoby odwołanie się np. do występowania w imieniu lub na rzecz takiej instytucji, zamiast normować przestępstwo z zaniechania (a o takim tu mowa), które popełnia osoba „działająca”.

Natomiast przyglądając się bliżej art. 35 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. zaczyna zastanawiać kilka kwestii, a mianowicie przede wszystkim powinność nałożona na wskazaną w tym przepisie osobę (tj. działającą w imieniu lub na rzecz Instytucji Obowiązanej) zawiadomienia GIIF w razie nabrania przez nią wątpliwości co do związku transakcji z przestępstwem prania pieniędzy. Ustalenie powiązania transakcji z czynnościami, które mogą służyć np. ukryciu korzyści majątkowych pochodzących powiedzmy ze sprzedaży towarów, od których nie opłacono w należyty sposób podatków, albo które pochodzą z nielegalnego handlu złodem (narkotykami, bronią) etc. wymaga daleko idącej analizy takich transakcji, które *de facto* przeprowadza Generalny Inspektor przy pomocy podlegającej mu jednostki organizacyjnej wyodrębnionej w Ministerstwie Finansów (Departamentu Informacji Finansowej), nie zaś pracownik lub inna osoba zatrudniona w Instytucji Obowiązanej. Do jeszcze większych trudności prowadzi próba „odkodowania” powinności takiej osoby dotyczącej zawiadomienia o transakcji, która „może mieć związek z przestępstwem określonym w art. 165a k.k.” (finansowaniem terroryzmu). Istota przestępstwa opisanego w tym artykule sprowadza się do gromadzenia, przekazywania lub oferowania określonych w nim wartości majątkowych w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym, zdefiniowanego w art. 115 § 20 k.k. Przepis ten wskazuje zaś, że może nim być każde przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, pod warunkiem wszakże, że zostanie ono popełnione w celu wskazanym w tym przepisie (tj. poważnego zastraszenia wielu osób, zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności lub wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce RP, innego państwa lub organizacji międzynarodowej, jak również groźba popełnienia takiego czynu). Wydaje się, że nabranie „uzasadnionego podejrzenia” przez pracownika Instytucji Obowiązanej co do związku transakcji z takim procederem, o

którego istocie w znacznej mierze przesądza cel działania sprawcy, będzie co najmniej znacznie utrudnione.

Nie sposób również nie dostrzec jednorodząowego zagrożenia, jakie grozi za popełnienie takie przestępstwa, a które stanowi zagrożenie wyłącznie karą pozbawienia wolności do lat trzech. Wydaje się, że jest to surowa sankcja i zwłaszcza uwzględniając powyższe niejasności należałoby dopuścić możliwość ukarania sprawcy także karami łagodniejszego rodzaju (grzywną lub karą ograniczenia wolności).

Warto także przypomnieć, iż w świetle ust. 3 art. 35 omawianej ustawy niedopełnienie powyższego obowiązku może przybrać postać nieumyślnego zaniechania. Wobec wymogu, aby osoba działająca w imieniu lub na rzecz Instytucji Obowiązanej nabrała „uzasadnionych” wątpliwości co do legalnego charakteru wartości majątkowych, których dotyczy przeprowadzana transakcja, przestępstwo takie, jak należy sądzić, przybierze w praktyce formę świadomej nieumyślności (lekkomyślności). Takiego rozwiązania nie przewidywał w ogóle art. 299 k.k. W kontekście trudności wynikających ze złożonego charakteru procederów prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, z którymi ma mieć związek przeprowadzana transakcja i których ma dotyczyć „uzasadniona wątpliwość”, pociągająca za sobą możliwość ukarania wskazanej wyżej osoby, regulacja taka rodzi obawy o zbytnią dowolność jej stosowania, pozbawioną należytych podstaw merytorycznych.

W zamyśle legislatora miał istnieć jednak jeszcze jeden ważny motyw przemawiający za skreśleniem § 3 art. 299 k.k. Jak podawał on uzasadniając nowelizację z dnia 25 czerwca 2009 r.: „(...) zgodnie z przepisem § 3 [art. 299 k.k. – A.G.] karalne jest nieinformowanie organu nadzoru finansowego. Obowiązujące przepisy nakładają obowiązek informowania organu informacji finansowej (tj. Generalnego Inspektora Informacji Finansowej). Natomiast brak jest podstaw prawnych do informowania o tego rodzaju transakcjach organu nadzoru finansowego (tj. Komisji Nadzoru Finansowego), w związku z czym penalizowany jest brak realizacji nieistniejącego obowiązku”¹⁹. Stanowisko takie nie wydaje się jednak przemawiać w sposób stanowczy za zrozumieniem dla przeprowadzonych zmian. Karalnym wystarczyłoby bowiem uczynić nieinformowanie tyle, że nie organu nadzoru finansowego (którym *de facto* GIIF nie jest), a nieinformowanie organu informacji finansowej, o którym mowa w odrębnych przepisach (czyli w ustawie o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy), a więc Generalnego Inspektora Informacji Finansowej.

¹⁹ Por. uzasadnienie do art. 9 ustawy z dnia 25 czerwca 2009 r. - o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 166, poz. 1317.

Z kolei skreślony § 4 art. 299 k.k. znajduje swój „odpowiednik” w art. 35 ust. 1 pkt. 6 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, określającym również niedopełnienie obowiązku polegającego na wyznaczeniu osoby odpowiedzialnej w Instytucji Obowiązanej za informowanie Generalnego Inspektora o transakcjach objętych przepisami ustawy, odsyłając wprost do regulacji, która precyzuje na czym obowiązek taki ma polegać (tj. do art. 10b ustawy).

W świetle powyższego można by więc uznać, że nie było przeciwwskazań do pozostawienia w Kodeksie karnym przepisu statuującego powyższe przestępstwo indywidualne. Jest jednak jeden istotny powód, o którym w Uzasadnieniu do projektu powoływanej już ustawy nowelizującej nie wspomniano, a który powinien w zasadniczy sposób przemawiać za zasadnością przeprowadzonej zmiany dotyczącej uchylecia regulacji zawartej w art. 299 § 3 i 4 k.k. Argumentem tym jest potrzeba penalizowania nie tylko zachowania, które może sprzyjać praniu pieniędzy, ale również czynów mających związek z finansowaniem terroryzmu, o którym mowa w art. 165a k.k. Do zapobiegania tym czynom odnosi się zaś wprost regulacja zawarta w ustawie z dnia 16 listopada 2000 r. Z tego względu przeprowadzoną w tym zakresie zmianę należy ocenić pozytywnie. Podkreślić jednak wypada także, iż w obecnym stanie prawnym osoby wyznaczone przez Instytucje Obowiązane do „kontaktów” z Generalnym Inspektorem, bądź- z mocy odrębnych przepisów, zobligowane do wyznaczenia takich osób, będą ponosiły odpowiedzialność wyłącznie za niepodjęcie działań przeciwdziałających procederowi „prania”, nie zaś, za samo przestępstwo „prania pieniędzy”. Za przestępstwo to mogą one odpowiadać jedynie na podstawie § 2 art. 299 k.k.

IV. Problematyka dotycząca odpowiedzialności osoby działającej w imieniu lub na rzecz Instytucji Obowiązanej na podstawie art. 299 § 2 k.k.

Ustawodawca, pomimo przeprowadzonych zmian nie zdecydował się, słusznie jak należy uznać, na skreślenie art. 299 § 2 k.k. Przepisu tego nie ominęła jednak również powoływana już tutaj nowelizacja z 2009 r. Statuuje on typ czynu zabronionego polegający na przyjmowaniu wartości majątkowych wbrew przepisom, albo w innych okolicznościach wzbudzających uzasadnione podejrzenie, że stanowią one przedmiot przestępstwa prania pieniędzy, względnie dokonywaniu transferu, konwersji lub świadczeniu innych usług mających ukryć przestępne pochodzenie takich wartości lub mających ułatwić zabezpieczenie przed ich zajęciem. W bieżącym stanie prawnym podmiotem tego przestępstwa mogą być nie tylko pracownicy, jak do miało miejsce do dnia 22 października 2009 r., ale także osoby działające w imieniu lub na rzecz banku, instytucji finansowej lub kredytowej, a nawet innego

podmiotu, na którym na podstawie przepisów prawa ciąży obowiązek rejestracji transakcji i osób je przeprowadzających. Przeprowadzona zmiana stanowi odpowiedź na postulaty wysuwane w piśmiennictwie, aby nie ograniczać w tym wypadku odpowiedzialności wyłącznie do osób, które wykonują swoje czynności w instytucjach na podstawie umowy o pracę²⁰.

Równocześnie jednak rozszerza ona zakres odpowiedzialności, obejmując nim osoby, które stanowią także podmiot występkę określonego w art. 35 ust. 1 ustawy. W obliczu takiej nowelizacji pojawia się pytanie o wzajemną relację, w jakiej pozostaje art. 299 § 2 k.k. i wspomniany wyżej przepis karny ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Prawodawca w uzasadnieniu do powoływanej już noweli z dnia 25 czerwca 2009 r. przekonuje, że: „Zaproponowana zmiana uzasadniona jest tym, że transakcje w wymienionych w tym przepisie instytucjach, są dokonywane nie tylko przez ich pracowników, ale również przez inne osoby, np. agentów działających we własnym imieniu, ale na rzecz instytucji bądź osób, które prowadzą działalność gospodarczą samodzielnie jednocześnie, nie pozostając w stosunku pracy (np. notariusz, adwokat). Powyższa zmiana zapewni karalność wszystkich osób, które mogą dopuścić się powyższego przestępstwa”²¹. W dalszym ciągu jednak § 2 art. 299 k.k. obejmuje swoim zakresem m.in. świadczenie innych usług mających pomóc w ukryciu przestępnego pochodzenia inkryminowanych wartości majątkowych. Zachowanie takie będzie się zaś najczęściej sprowadzało do niepodjęcia działań wskazanych w art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r., np. w postaci niezarejestrowania „podejrzanej transakcji”. *Prima facie* mogłoby się zatem zdawać, że pozostawienie art. 299 § 2 w k.k. burzy nieco logikę uzasadnienia przeprowadzonych zmian. W istocie natomiast przepis ten pozwala na dużo surowsze ukaranie osoby, szeroko rzecz ujmując, zatrudnionej w Instytucji Obowiązanej, a która zarazem jest sprawcą przestępstwa prania pieniędzy.

W tym miejscu nasuwa się, co oczywiste, pytanie o to, w jakim zbiegu będą pozostawały art. 35 ust. 1 omawianej ustawy o praniu pieniędzy oraz art. 299 § 2 k.k.? Niewątpliwie

²⁰ A. Golonka, *Prawnokarne zagadnienia wprowadzania...*, *op. cit.*, s. 106-107; O. Górniok (w:) O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S. M. Przyjemski, Z Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz, t. II*, Wyd. ARCHE, Gdańsk 2005, s. 454 i n. Wątpliwości w tym względzie powstawały już na etapie prac nad ustawą z dnia 16.11.2000 r. - por. pkt. 1 i 2 Sprawozdania Komisji Finansów Publicznych i Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka do Ustawy, druk sejmowy nr 2110 z dnia 25 lipca 2000 r.

²¹ Por. uzasadnienie do art. 9 ustawy z dnia 25 czerwca 2009 r. - o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 166, poz. 1317.

bowiem zakresy obydwu wskazanych przepisów będą posiadały „ pewne elementy wspólne”. W tym względzie w literaturze panuje pewna rozbieżność stanowisk. Niektórzy uznają, że pomiędzy tymi przepisami zachodzi stosunek zawierania, co ma uzasadniać ich pozostawienie w zbiegu pozornym. Zgodnie regułą kolizyjną specjalności (*lex specialis derogat legi generali*), zbieg ten polecono rozwiązać albo przez przyznanie prymatu stosowania artykułowi 35 ust. 1 ustawy²², albo przez przyjęcie, że to art. 299 § 2 k.k. stanowi w tym wypadku *lex specialis* względem art. 35 ustawy przeciwdziałającej „praniu”²³.

Zasadnym zdaje się jednak przyjęcie, że *ratio legis* ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. było stworzenie efektywnego systemu prewencyjnego przed tym procederem, natomiast art. 299 k.k. stawia sobie za zadanie ochronę obrotu gospodarczego przed jego wykorzystaniem dla celów prania pieniędzy. Podobny wniosek płynie zresztą z porównania zakresów przedmiotowych art. 35 ust. 1 i art. 299 k.k. Regulacja zawarta w art. 35 ustawy przewiduje karalność zachowań polegających na niedopełnieniu m.in. obowiązku rejestracji transakcji objętych koniecznością „zameldowania” o nich Generalnemu Inspektorowi czy nieprzekazania temu organowi stosownych informacji. Kodeks karny w art. 299 § 2 penalizuje zaś czynności polegające na bezprawnym przyjmowaniu, transferze lub konwersji wartości majątkowych, względnie na ich przyjmowaniu w innych okolicznościach wzbudzających uzasadnione podejrzenie, że stanowią one źródło „brudnej gotówki”, czy też czynności sprowadzające się do świadczenia innych usług, w założeniu mających ukryć przestępne pochodzenie takich wartości lub zabezpieczyć je przed zajęciem przez organy procesowe. Z tych powodów można dojść do konstatacji, że zakresy obydwu przepisów pozostają raczej w stosunku krzyżowania się, niż zawierania, co powinno przesądzać raczej o potrzebie odwoływania się do każdego z nich w razie zrealizowania opisanych w nich znamion.

²² Pogląd taki wyrazili m.in.: J. W. Wójcik, *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy*, wydaw. Zakamycze, Kraków 2004, s. 246 oraz W. Jasiński, *Przeciw szarej strefie – nowe zasady zapobiegania praniu pieniędzy*, wyd. Poltex, Warszawa 2001, s. 210.

²³ Na takim stanowisku stoi m.in. O. Górniok, która przyjmuje, że: „(...) w użytym w art. 35 ust. 1 ustawy zwrocie >>nie dopełnia obowiązku<< w zakresie rejestracji transakcji lub przechowywania rejestrów (...) mieszczą się znamiona czynnościowe typów przestępstw z § 2 i 3 art. 299 k.k.”, które to przepisy „wypierają kwalifikację prawną z art. 35 ust. 1 ustawy” - *idem*, *Z problematyki prawnokarnej prania pieniędzy na tle ustawy z dnia 16 listopada 2000r.*, „Przegląd Sądowy” 2002, nr 4, s. 31 i nast. Podobne stanowisko zajęli również W. Filipkowski i E. Pływaczewski - por. W. Filipkowski, E. Pływaczewski [w:] J. Bojarski, M. Bojarski, M. Filar (red.), W. Filipkowski, O. Górniok, S. Hoc, P. Hofmański, M. Kalitowski, M. Kulik, L. K. Paprzycki, E. Pływaczewski, W. Radecki, Z. Sienkiewicz, Z. Siwik, R. A. Stefański, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, L. Wilk, *Kodeks karny. Komentarz*, wydaw. LexisNexis, Warszawa 2010, s. 1242.

V. Odpowiedzialność za sprzeczne z ustawą z dnia 16.11.2000 r. ujawnienie osobom nieuprawnionym, posiadaczom rachunku lub osobom, których transakcja dotyczy informacji zgromadzone zgodnie z upoważnieniem ustawy

Warto również zwrócić uwagę na art. 35 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Przepis ten pozwala na pociągnięcie do odpowiedzialności osobę, która wbrew przepisom tej ustawy ujawnia informacje zgromadzone zgodnie z upoważnieniem zawartym w omawianej ustawie, osobom nieuprawnionym, posiadaczom rachunku lub osobom, których transakcja dotyczy, albo wykorzystuje te informacje w inny, niezgodny z przepisami omawianej ustawy sposób. Przystępstwo to zagrożone jest również karą pozbawienia wolności do lat 3. W aktualnym stanie prawnym podmiotem tego występkę może być teoretycznie każdy, kto uzyskał informacje zawierające dane objęte ustawą z dnia 16 listopada 2000 r., a nie wyłącznie osoby, którym powierzono działanie w imieniu i na rzecz takiej Instytucji, jak to miało miejsce przed wprowadzeniem zmiany ustawą z dnia 25 czerwca 2009 r. (w praktyce będą to nadal przede wszystkim takie osoby). Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności powoduje jednak, iż nie jest już warunkiem koniecznym dla realizacji znamion tego czynu zabronionego, aby sprawcą była osoba mająca dostęp do informacji na temat klientów i transakcji, które bezprawnie wyjawia. Karalne jest, co oczywiste, ujawnienie informacji w sposób niezgodny z przepisami ustawy z dnia 16.11.2000 r. Z uwagi na brak użycia znaku interpunkcyjnego w postaci przecinka, poprzedzającego zwrot „wbrew przepisom ustawy”, uznać należy, iż w tej części przepis ten będzie się odnosił tylko do pierwszej części zachowania sprawczego wskazanego w art. 35 ust. 2, tj. do ujawnienia osobom nieuprawnionym informacji zgromadzonych zgodnie z upoważnieniem ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy. Dodatkowo bezprawne ujawnienie ma dotyczyć informacji zgromadzonych zgodnie z upoważnieniem tej ustawy. Tym samym przedmiotem czynności wykonawczej w tym wypadku stają się nie wszelkie dane, a jedynie te, które zostały zgromadzone w trybie i w sposób nakazany przez przepisy ustawy przeciwdziałającej procederowi „prania”. Nie ma zaś znaczenia, przynajmniej w świetle literalnego brzmienia art. 35 ust. 2 omawianej ustawy, czy ujawniającym będzie pracownik Instytucji Obowiązanej, inna osoba podejmująca na jej rzecz i w jej imieniu czynności, czy też osoba, która weszła w posiadanie tych informacji w przypadkowy sposób.

Na tle tego przepisu mogą powstawać pewne wątpliwości dotyczące wzajemnych relacji, w jakich pozostaje art. 35 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz art. 266 k.k., penalizujący bezprawne ujawnienie tajemnicy służbowej, jak również zbiegu, w jakim

może pozostawać art. 35 ust. 2 z przepisami innych ustaw, w których przewidziano ochronę tajemnicy zawodowej, jak np. z art. 171 ust. 5 prawa bankowego²⁴ czy art. 179 ustawy dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi²⁵.

Wydaje się, że rozwiązując pierwszy z powyższych dylematów należałoby ponownie odwołać się do ogólnych reguł kolizyjnych (reguł wyłączania wielości ocen) i w oparciu o nie uznać, iż przepisy przewidujące ochronę różnego rodzaju tajemnic zawodowych stanowią *lex specialis* względem art. 266 k.k.²⁶ Tym samym także w analizowanym przypadku będzie zachodził jedynie pozorny zbieg przepisów, który zgodnie z powołaną wyżej regułą specjalności, winien zostać usunięty na rzecz ewentualnego stosowania przepisu szczególnego, czyli art. 35 ust. 2 analizowanej ustawy. Inaczej rzecz przedstawia się natomiast ze zbiegiem art. 35 ust. 2 z przepisami odrębnych ustaw, normujących kwestie związane z ochroną tajemnicy zawodowej. Informacje „zgromadzone zgodnie z upoważnieniem ustawy”, o których mowa w art. 35 ust. 2 to nie tylko dane zawierające prawnie chronioną tajemnicę służbową, ale nadto dane, które w założeniu mają pomóc w ujawnieniu procederu „prania” (odpowiednio – finansowania terroryzmu), a zatem informacje, których ujawnienie stanowi naruszenie zakazu, o którym mowa w art. 34 ustawy „anty-pralniczej”²⁷. Wnioskować z tego należy, iż pomiędzy przepisami tymi (tj. penalizującymi ujawnienie danej tajemnicy zawodowej a art. 35 ust. 2 omawianej ustawy) będzie zachodził rzeczywisty, właściwy zbieg przepisów.

Nielegalne udostępnienie informacji będzie się odnosiło do ich przekazania lub udostępnienia osobom nieuprawnionym, albo osobom, których dotyczy transakcja, względnie posiadaczom rachunku. Wskutek niedokładnej redakcji tego przepisu, w pierwotnym jego brzmieniu nie uwzględniono tych ostatnich (posiadaczy rachunku), co uznano za oczywiste przeoczenie, wobec czego dokonano stosownej korekty art. 35 ustęp 2 ustawą z dnia 27

²⁴ Tekst jednolity: Dz. U. 2002 r., Nr 72, poz. 665, ze zm.

²⁵ Tekst jednolity: Dz. U. 2010 r., Nr 211, poz. 1384, ze zm.

²⁶ Por. np. P. Kozłowska-Kalisz [w:] M. Mozgawa (red.), M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, *Kodeks karny. Komentarz praktyczny*, wydaw. Oficyna, Warszawa 2010, s. 547, a także W. Wróbel [w:] A. Barczak-Oplustil, M. Bielski, G. Bogdan, Z. Cwiakalski, P. Kardas, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 117-277 k.k.*, wydaw. WolterKluwers, Warszawa 2008, wyd. III, s. 1285. Autor ten uzależnia jednak wyłączenie stosowania art. 266 k.k. od zagrożenia sankcją w przepisach szczególnych, jak również od tego, czy przepisy te weszły w życie przed datą uchwalenia (nie - wejścia w życie!) Kodeksu karnego z 1997 r.

²⁷ Art. 34 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu ustanawia zakaz ujawniania osobom nieuprawnionym, w tym także stronom transakcji lub posiadaczom rachunku, faktu poinformowania Generalnego Inspektora o transakcjach, których okoliczności wskazują, że wartości majątkowe mogą pochodzić z prania pieniędzy albo o rachunkach podmiotów, co do których zachodzi uzasadnione podejrzenie, że mają związek z finansowaniem terroryzmu oraz o transakcjach dokonywanych przez te podmioty.

września 2002r.²⁸ Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu wspomina tutaj o „ujawnieniu” wiadomości czy dokumentów, w jakich zostały one zapisane, w czym będzie się mieściło zarówno ich udostępnienie na miejscu, jak i przekazanie ich w jakiegokolwiek postaci osobom do tego nieuprawnionym. Forma ujawnienia pozostaje więc bez znaczenia prawnego.

Druga grupa przestępnych zachowań, o których mowa w art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. obejmuje inne, niż ujawnienie, sposoby nielegalnego wykorzystania informacji zgromadzonych zgodnie z upoważnieniem tej ustawy. Jest to swoista „kategoria dopełniająca”, która pozwala na szersze ujęcie czynności sprawczych. Ów „inny” sposób zachowania się sprawcy może polegać np. na wykorzystaniu informacji zdobytych w trakcie identyfikacji czy kontroli na własny użytek, przykładowo dla uzyskania dostępu do pewnych dokumentów, do których wgląd jest możliwy po uprzednim wypełnieniu formularza z danymi uzyskanymi w trakcie kontroli, a pozyskanych celem wyrównania osobistych długów czy załatwienia porachunków z osobą, której dane te dotyczą.

VI. Podsumowanie

Reasumując, poczynione wyżej uwagi sygnalizują pewne problemy, jakie mogą się pojawiać na tle zmian przeprowadzonych w zakresie zagadnienia przeciwdziałania i zwalczania prania pieniędzy. Nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu z dnia 25 czerwca 2009 r. wprowadziła istotne zmiany, w tym odnoszące się do jej przepisów karnych. Podstawę regulacji w zakresie przestępstwa prania pieniędzy stanowi jednak nadal art. 299 k.k., którego odpowiednie przepisy normują, bądź do czasu rzezonej noweli normowały m.in. także odpowiedzialność osób wykonujących zadania określone w ustawie o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy. Taka „dwoistość” regulacji ma swoje wady i zalety. Z jednej strony tak zbudowany system zdaje się stwarzać dużo większe szanse na stosunkowo wczesne wykrycie powiązania pomiędzy czynami źródłowymi i - docelowo- uniemożliwić wpuszczenie do legalnego obrotu pochodzących z nich wartości majątkowych. To zaś znajduje nie tylko przełożenie w efektywności zwalczania procederu „prania”, ale i co nie mniej istotne, sprzyja lepszej znajomości jego istoty. Z drugiej strony natomiast, „współlistnienie” przepisów karnych regulujących bardzo zbliżoną tematykę wymusza szereg pytań, w tym zwłaszcza odnoszących się do wzajemnych relacji zachodzących pomiędzy nimi, co starano się wykazać powyżej. W takim stanie prawnym rolą

²⁸ Dz. U. z 2002 r., Nr 180, poz. 1500.

doktryny prawa karnego jest bowiem przeprowadzenia ich wyczerpującej analizy, pozwalającej na stosowanie zawartych w nich przepisów tak, aby umożliwić realizację celów, do jakich w rzeczywistości zostały one stworzone.